Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl

Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Miejsce na naklejkę z kodem szkoły

dysleksja ☐

MCH-R1A1P-062

EGZAMIN MATURALNY Z CHEMII

Arkusz II

POZIOM ROZSZERZONY

ARKUSZ II

MAJ ROK 2006

Czas pracy 120 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 14 stron (zadania 28 – 56). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. W rozwiązaniach zadań rachunkowych przedstaw tok rozumowania prowadzący do ostatecznego wyniku oraz pamiętaj o jednostkach.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
7. Możesz korzystać z karty wybranych tablic chemicznych, linijki oraz kalkulatora.
8. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
9. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ◉ i zaznacz właściwe.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **50 punktów**

Wypełnia zdający przed rozpoczęciem pracy

PESEL ZDAJĄCEGO

KOD ZDAJĄCEGO

Zadanie 28. *(1 pkt)*

Poniższy schemat przedstawia zdolność przenikania przez materię różnych rodzajów promieniowania jonizującego.

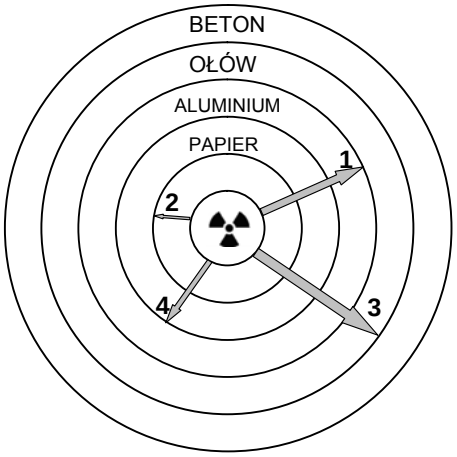

Wypełnij poniższą tabelę, wpisując obok numeru ze schematu odpowiadający mu rodzaj promieniowania (α, β lub γ).

Numer ze schematu	Rodzaj promieniowania
1	γ
2	α
3	neutrony
4	β

Zadanie 29. *(3 pkt)*

Promieniotwórczy izotop węgla C-14 powstaje w górnych warstwach atmosfery i ulega asymilacji przez rośliny w postaci tlenku węgla(IV). Równowaga, jaka się ustala w procesach odżywiania i oddychania w danym środowisku sprawia, że zawartość węgla w organizmach żywych jest stała. W przypadku obumarcia organizmu izotop C-14 przestaje być uzupełniany i z upływem czasu jego ilość w obumarłych szczątkach organizmu ulega zmniejszeniu na skutek rozpadu promieniotwórczego.

Na podstawie: A. Czerwiński, *Energia jądrowa i promieniotwórczość*, Warszawa 1998

Ustal, wykonując obliczenia, ile razy zmalała zawartość izotopu węgla C-14 w drewnie, które pochodzi z drzewa obumarłego przed 11460 laty. Okres półtrwania tego izotopu węgla wynosi 5730 lat.

Obliczenia:

$$\frac{11460\ lat}{5730\ lat} = 2\ \textit{okresy półtrwania}$$

Masa izotopu, która pozostała po upływie pierwszego okresu półtrwania:

$$m = \frac{1}{2} m_0$$

Masa izotopu, która pozostała po upływie drugiego okresu półtrwania:

$$m = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} m_0 = \frac{1}{4} m_0$$

Odpowiedź: *Zawartość izotopu zmalała czterokrotnie.*

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 30. *(2 pkt)*

Do czterech probówek wlano po kilka cm^3 wody destylowanej, a następnie do probówki I wsypano trochę chlorku wapnia, do probówki II – kilka kryształów sacharozy, do probówki III wprowadzono trochę etanolu, a do probówki IV – odrobinę białka jaja kurzego. Zawartość każdej probówki energicznie wymieszano.

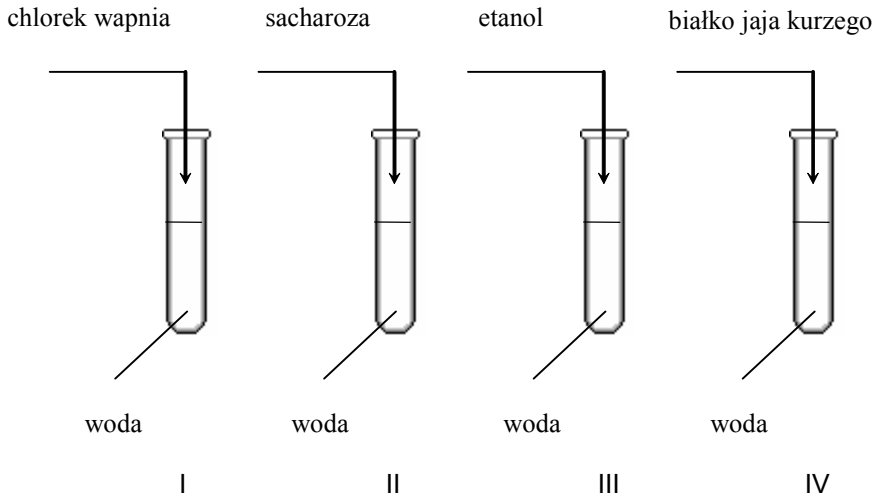

a) Podaj numer probówki, w której nie otrzymano roztworu właściwego.

IV

b) Nazwij metodę, za pomocą której można wydzielić sól znajdującą się w probówce I.

odparowanie

Zadanie 31. *(2 pkt)*

Poniżej przedstawiono wzory sumaryczne dwóch nierozpuszczalnych w wodzie wodorotlenków chromu.

$Cr(OH)_2$ $Cr(OH)_3$

Spośród podanych wzorów wybierz wzór tego wodorotlenku, który ma charakter amfoteryczny. Napisz w formie jonowej skróconej dwa równania reakcji, które dowodzą właściwości amfoterycznych wybranego wodorotlenku.

Charakter amfoteryczny ma $Cr(OH)_3$.

$Cr(OH)_3 + 3H^+ \rightarrow Cr^{3+} + 3H_2O$

$Cr(OH)_3 + OH^- \rightarrow [Cr(OH)_4]^-$

Wypełnia egzaminator!	Nr zadania	28	29	30.1	30.2	31
	Maks. liczba pkt	1	3	1	1	2
	Uzyskana liczba pkt					

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 32. *(2 pkt)*

Przeprowadzono doświadczenia, które ilustruje poniższy rysunek.

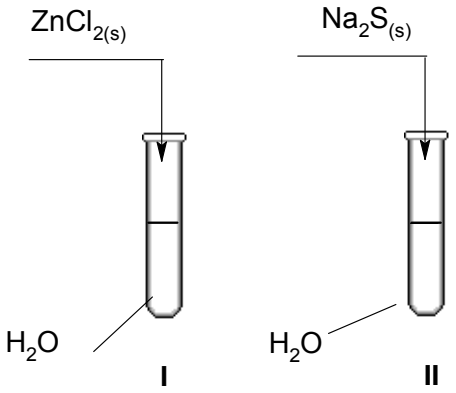

Podaj odczyn roztworów otrzymanych w obu probówkach. Odpowiedź uzasadnij, pisząc w formie jonowej skróconej równania zachodzących reakcji.

probówka	odczyn roztworu	równanie reakcji
I	*kwasowy*	$Zn^{2+} + 2H_2O \rightleftharpoons Zn(OH)_2 + 2H^+$
II	*zasadowy*	$S^{2-} + 2H_2O \rightleftharpoons H_2S + 2OH^-$

🕮 *Informacja do zadania 33. i 34.*

Na poniższym rysunku przedstawiono zestaw do otrzymywania tlenku siarki(IV) i badania jego wpływu na rośliny.

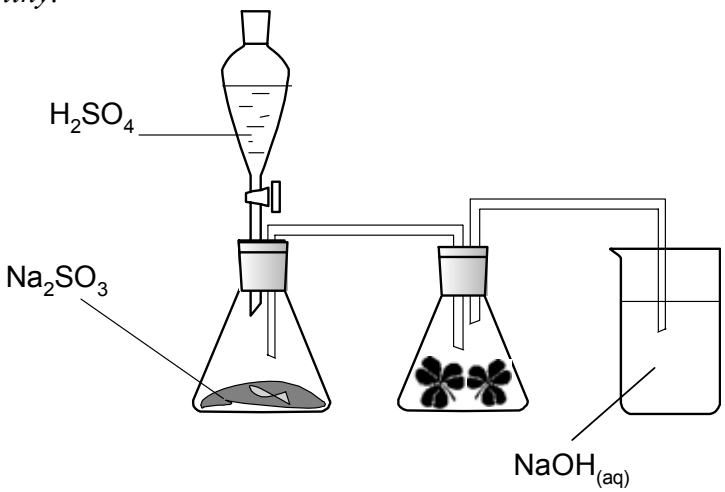

Zadanie 33. *(1 pkt)*

Napisz w formie cząsteczkowej równanie reakcji zachodzącej podczas otrzymywania tlenku siarki(IV) przedstawioną wyżej metodą.

$Na_2SO_3 + H_2SO_4 \rightarrow Na_2SO_4 + H_2O + SO_2\uparrow$

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 34. *(3 pkt)*

Oblicz maksymalną objętość tlenku siarki(IV), jaka może być związana przez wodny roztwór zawierający 3 mole wodorotlenku sodu w temperaturze 25°C i pod ciśnieniem 1013 hPa. Załóż, że produktem reakcji jest sól obojętna.

Wartość stałej gazowej R wynosi $83{,}1\frac{\mathbf{hPa\cdot dm^3}}{\mathbf{K\cdot mol}}$**.**

Obliczenia:

- obliczenie liczby moli SO_2:

$$SO_2 + 2NaOH \rightarrow Na_2SO_3 + H_2O$$

$$1 \qquad 2$$

$$x \qquad 3 \quad \Rightarrow x = 1{,}5 \text{ mola } SO_2$$

- obliczenie objętości SO_2:

$$V_{SO_2} = \frac{n_{SO_2}RT}{p} = \frac{\frac{3}{2}mol \cdot 83{,}1\frac{hPa\cdot dm^3}{K\cdot mol}\cdot 298K}{1013hPa}$$

$$V_{SO_2} \cong 36{,}7\ dm^3$$

Odpowiedź: *Roztwór ten może związać 36,7 dm^3 SO_2.*

🕮 *Informacja do zadania 35. i 36.*

W poniższej tabeli podano wartości oraz ocenę pH opadów deszczowych.

pH	ocena pH opadów deszczowych	uwagi
poniżej 4,0	bardzo mocno obniżone	kwaśne deszcze
4,1 – 4,5	mocno obniżone	
4,6 – 5,0	lekko obniżone	
5,1 – 6,0	normalne	
6,1 – 6,5	lekko podwyższone	

Na podstawie: N. W. Skinder, *Chemia a ochrona środowiska*, Warszawa 1995

W pewnym regionie Polski pobrano próbkę wody deszczowej i przeprowadzono jej analizę. Stwierdzono, że stężenie obecnych w niej jonów wodorowych wynosi 0,00001 mol·dm^{-3}.

Zadanie 35. *(2 pkt)*

Określ pH badanej wody. Korzystając z informacji przedstawionych w tabeli, podaj jego ocenę.

Wartość pH: *5*

Ocena pH: *lekko obniżone*

Zadanie 36. *(1 pkt)*

Oceń, jak zmieni się pH wody deszczowej w badanym regionie po zainstalowaniu urządzeń do odsiarczania gazów kominowych w elektrociepłowni, w której jako paliwa używano węgla kamiennego.

pH wzrośnie

Wypełnia egzaminator!	Nr zadania	32	33	34	35	36
	Maks. liczba pkt	2	1	3	2	1
	Uzyskana liczba pkt					

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 37. *(3 pkt)*

W temperaturze 25°C zmierzono pH wodnego roztworu słabego jednoprotonowego kwasu o stężeniu 0,1 mol·dm^{-3}. Wynosiło ono 4.

Oblicz stałą dysocjacji tego kwasu w temperaturze 25°C.

Obliczenia:

- obliczenie stężenia jonów wodorowych w roztworze:

$pH = 4 \Rightarrow [H^+] = 10^{-4}$

- obliczenie wartości stałej równowagi:

$$K = \frac{[H^+]^2}{c - [H^+]} = \frac{(10^{-4})^2}{10^{-1} - 10^{-4}}$$

$$K \cong 10^{-7}$$

Odpowiedź: *Stała dysocjacji kwasu wynosi 10^{-7}.*

🕮 *Informacja do zadania 38. i 39.*

Dysocjacja kwasu ortofosforowego(V) przebiega w roztworach wodnych trójstopniowo:

1. $H_3PO_4 + H_2O \rightleftharpoons H_2PO_4^- + H_3O^+$ $\quad K_{a1} = 7{,}1 \cdot 10^{-3}$
2. $H_2PO_4^- + H_2O \rightleftharpoons HPO_4^{2-} + H_3O^+$ $\quad K_{a2} = 6{,}3 \cdot 10^{-8}$
3. $HPO_4^{2-} + H_2O \rightleftharpoons PO_4^{3-} + H_3O^+$ $\quad K_{a3} = 4{,}4 \cdot 10^{-13}$

K_{a1}, K_{a2}, K_{a3} oznaczają stałe kolejnych etapów dysocjacji. Podane wartości stałych odnoszą się do temperatury 25°C.

Na podstawie: W. Mizerski, *Tablice chemiczne*, Warszawa 1997

Zadanie 38. *(1 pkt)*

Napisz wzór jonu, którego stężenie w wodnym roztworze H_3PO_4 jest:

a) największe *H_3O^+*

b) najmniejsze *PO_4^{3-}*

Zadanie 39. *(1 pkt)*

Określ, jaką rolę według teorii Brönsteda pełni jon $H_2PO_4^-$ w reakcji opisanej równaniem 2.

Jon $H_2PO_4^-$ pełni rolę kwasu.

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 40. *(1 pkt)*

W produkcji nawozu fosforowego z trudno rozpuszczalnego w wodzie ortofosforanu(V) wapnia otrzymuje się rozpuszczalny diwodoroortofosforan(V) wapnia.

Napisz w formie cząsteczkowej równanie tej reakcji.

$Ca_3(PO_4)_2 + 4H_3PO_4 \rightarrow 3Ca(H_2PO_4)_2$

🕮 *Informacja do zadania 41. i 42.*

W silnikach spalinowych – w wysokiej temperaturze – przebiegają różne reakcje uboczne. Powstające spaliny w kontakcie z tlenem ulegają dalszym przemianom. Ze względu na szkodliwość produktów, do najważniejszych należą procesy:

I. $N_{2(g)} + O_{2(g)} \rightleftharpoons 2NO_{(g)}$ $\quad \Delta H^{\circ}_{298\,K} = 182{,}5$ kJ

II. $2NO_{(g)} + O_{2(g)} \rightleftharpoons 2NO_{2(g)}$ $\quad \Delta H^{\circ}_{298\,K} = -114{,}1$ kJ

Zadanie 41. *(2 pkt)*

Określ, jak zmieni się (w układzie zamkniętym) ilość produktu w stosunku do ilości substratów

a) reakcji I, jeśli nastąpi wzrost temperatury.

Ilość produktu wzrośnie.

b) reakcji II, jeśli nastąpi wzrost ciśnienia.

Ilość produktu wzrośnie.

Zadanie 42. *(2 pkt)*

Oblicz standardową entalpię reakcji:

$$\mathbf{N_{2(g)} + 2O_{2(g)} \rightleftharpoons 2NO_{2(g)}}$$

Obliczenia:

$N_{2(g)} + O_{2(g)} \rightleftharpoons 2NO_{(g)} \qquad \Delta H^{o}_1 = 182{,}5\ kJ$

$2NO_{(g)} + O_{2(g)} \rightleftharpoons 2NO_{2(g)} \qquad \Delta H^{o}_2 = -114{,}1\ kJ$

$N_{2(g)} + 2O_{2(g)} \rightleftharpoons 2NO_{2(g)} \qquad \Delta H^{o} = \Delta H^{o}_1 + \Delta H^{o}_2$

$\Delta H^{o} = \Delta H^{o}_1 + \Delta H^{o}_2 = 182{,}5\ kJ - 114{,}1\ kJ$

$\Delta H^{o} = 68{,}4\ kJ$

Odpowiedź: *Standardowa entalpia reakcji wynosi 68,4 kJ.*

Wypełnia egzaminator!	Nr zadania	37	38	39	40	41	42
	Maks. liczba pkt	3	1	1	1	2	2
	Uzyskana liczba pkt						

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 43. *(3 pkt)*

Chlor można otrzymać w wyniku reakcji kwasu solnego z manganianem(VII) potasu. Produktami tej reakcji, oprócz chloru, są: chlorek manganu(II), chlorek potasu i woda.

Napisz w formie cząsteczkowej równanie tej reakcji i dobierz w nim współczynniki stechiometryczne metodą bilansu elektronowego. Zapisz wzory substancji, które pełnią w tej reakcji rolę utleniacza i reduktora.

Bilans elektronowy:

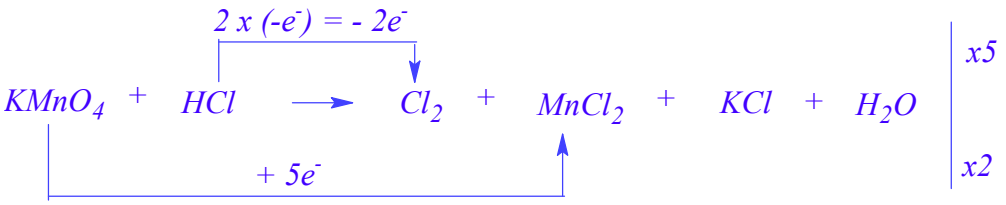

Zbilansowane równanie reakcji:

$$2KMnO_4 + 16HCl \rightarrow 5Cl_2 + 2MnCl_2 + 2KCl + 8H_2O$$

Wzór utleniacza: $KMnO_4$

Wzór reduktora: HCl

Zadanie 44. *(2 pkt)*

Wodny roztwór siarczanu(VI) sodu poddano elektrolizie z użyciem elektrod grafitowych.

Napisz równania reakcji, które przebiegały na elektrodach w czasie opisanego procesu.

Równanie reakcji anodowej:

$$2H_2O \rightarrow 4H^+ + O_2\uparrow + 4e^-$$

Równanie reakcji katodowej:

$$2H_2O + 2e^- \rightarrow 2OH^- + H_2\uparrow$$

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

🕮 *Informacja do zadania 45. i 46.*

Poniżej przedstawiono zależność zawartości węgla (wyrażoną w procentach masowych) w alkanach, alkenach i alkinach od liczby atomów węgla w cząsteczce.

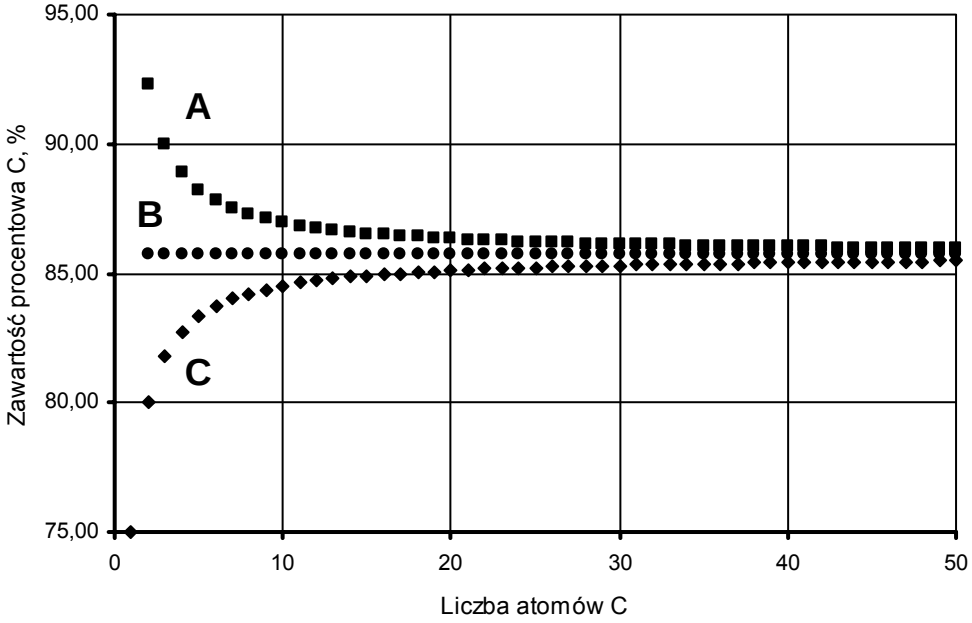

Zadanie 45. *(1 pkt)*

Przyporządkuj wykresom A, B i C nazwy szeregów homologicznych wymienionych w informacji wstępnej.

Wykres A: *alkiny*

Wykres B: *alkeny*

Wykres C: *alkany*

Zadanie 46. *(1 pkt)*

Określ, do jakiej wartości procentowej zawartości węgla dążą krzywe A i C. Odpowiedź uzasadnij obliczeniami.

Obliczenia:

Krzywe A i C dążą do krzywej B odpowiadającej alkenom.

Wzór ogólny szeregu homologicznego alkenów: C_nH_{2n}

Zawartość węgla w alkenach:

$$\%C = \frac{12n}{12n+2n}100\% = \frac{12}{14}100\% \approx 86\%$$

Odpowiedź: *Krzywe A i C dążą do wartości 86%.*

Wypełnia egzaminator!	Nr zadania	43.1	43.2	43.3	44	45	46
	Maks. liczba pkt	1	1	1	2	1	1
	Uzyskana liczba pkt						

Zadanie 47. *(2 pkt)*

Napisz wzory półstrukturalne (grupowe) trzech izomerycznych alkinów zawierających 5 atomów węgla w cząsteczce.

Wzór izomeru I: 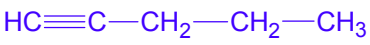
Wzór izomeru II:
Wzór izomeru III: 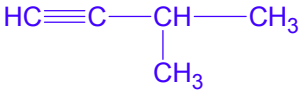

Zadanie 48. *(1 pkt)*

Określ liczbę wiązań typu σ i typu π <u>między atomami węgla</u> w cząsteczce związku o następującym wzorze:

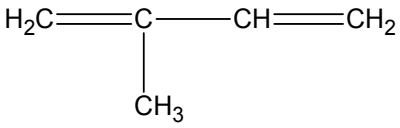

Liczba wiązań typu σ: *4*

Liczba wiązań typu π: *2*

Zadanie 49. *(2 pkt)*

Poniżej przedstawiono wzory półstrukturalne (grupowe) dwóch pochodnych propanu.

Podaj wzór półstrukturalny (grupowy) jednego izomeru każdego z tych związków.

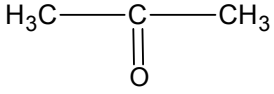	Wzór izomeru: 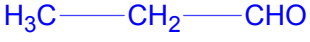
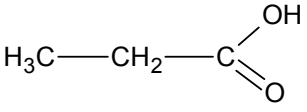	Wzór izomeru: 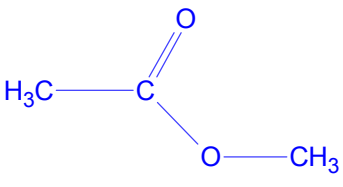

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 50. *(2 pkt)*

Związek A, będący chloropochodną pewnego alkanu, poddano przemianom, które ilustruje poniższy schemat.

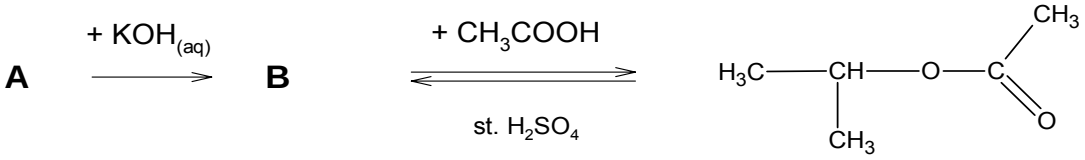

a) Podaj nazwę systematyczną związku A.

2-chloropropan

b) Napisz, używając wzorów półstrukturalnych (grupowych), równanie reakcji, której ulega związek B.

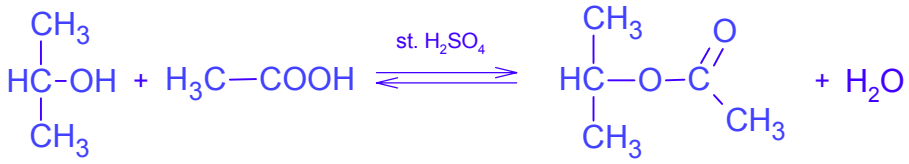

🕮 *Informacja do zadania 51. i 52.*

W chemii żywności ważnymi reakcjami są reakcje fermentacji. Poniżej przedstawiono schematyczny zapis przebiegu fermentacji alkoholowej i fermentacji mlekowej.

fermentacja alkoholowa: $C_6H_{12}O_6 \rightarrow 2C_2H_5OH + 2CO_2$
(glukoza)

fermentacja mlekowa: $C_6H_{12}O_6 \rightarrow 2CH_3CH(OH)COOH$
(glukoza) *(kwas mlekowy)*

Zadanie 51. *(1 pkt)*

Uzupełnij poniższy schemat, tak aby przedstawiał on wzory pary enancjomerów kwasu mlekowego.

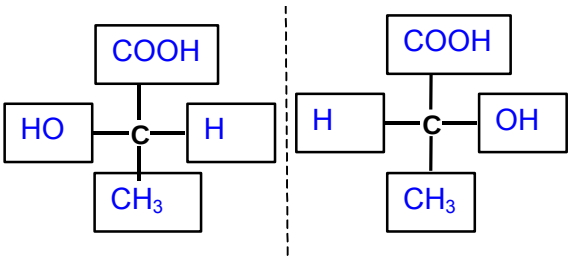

Zadanie 52. *(2 pkt)*

Określ, czy etanol może występować w formach enancjomerów. Odpowiedź uzasadnij.

Nie może, ponieważ w jego cząsteczce nie ma asymetrycznego atomu węgla.

Wypełnia egzaminator!	Nr zadania	47	48	49	50.1	50.2	51	52
	Maks. liczba pkt	2	1	2	1	1	1	2
	Uzyskana liczba pkt							

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 53. *(3 pkt)*

Opisz, w jaki sposób można doświadczalnie sprawdzić obecność skrobi w bulwach ziemniaków, mając do dyspozycji wodę bromową i wodny roztwór jodku potasu.
Podaj opis słowny wykonania doświadczenia oraz obserwacje, dotyczące wykrywania skrobi w bulwach ziemniaków.

Opis słowny wykonania doświadczenia:

W celu wydzielenia jodu, do roztworu jodku potasu dodajemy wodę bromową. Następnie otrzymany roztwór nanosimy na kawałek przekrojonego ziemniaka.

Obserwacje:

Na powierzchni ziemniaka pojawia się granatowe zabarwienie.

🕮 *Informacja do zadań 54. – 56.*

Wodorotlenek sodu jest głównym składnikiem preparatów do czyszczenia niedrożnych rur i syfonów. Na etykiecie jednego z takich preparatów znajduje się następujące ostrzeżenie:

Nie stosować do czyszczenia instalacji aluminiowych.

Zadanie 54. *(1 pkt)*

Uzasadnij powyższe ostrzeżenie, zapisując w formie jonowej równanie reakcji chemicznej, która zaszłaby po zastosowaniu takiego preparatu do czyszczenia instalacji aluminiowej. Pamiętaj, że jednym z produktów reakcji glinu z zasadą sodową jest wodór.

$$2Al + 2Na^+ + 2OH^- + 6H_2O \rightarrow 2Na^+ + 2[Al(OH)_4]^- + 3H_2$$

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Zadanie 55. *(1 pkt)*

Wodorotlenek sodu w obecności wody reaguje z tłuszczem znajdującym się w zatkanych rurach.

Napisz równanie tej reakcji przyjmując, że cząsteczki tłuszczu zbudowane są wyłącznie z tristearynianu glicerolu. W zapisie zastosuj półstrukturalne (grupowe) wzory tristearynianu glicerolu i glicerolu oraz sumaryczne wzory reszt węglowodorowych kwasu organicznego.

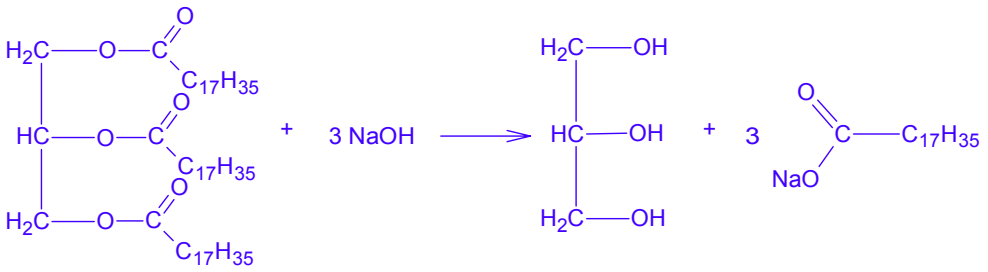

Zadanie 56. *(1 pkt)*

Określ, jaka właściwość fizyczna produktów reakcji tłuszczu z zasadą sodową jest podstawą opisanej metody udrażniania rur.

Produkty reakcji tłuszczu z zasadą sodową są związkami rozpuszczalnymi w wodzie.

Wypełnia egzaminator!	Nr zadania	53.1	53.2	54	55	56
	Maks. liczba pkt	2	1	1	1	1
	Uzyskana liczba pkt					

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

BRUDNOPIS

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl